

JOANNA OLENDEREK
RAFAŁ LAMORSKI
JĘDRZEJ LEWANDOWSKI

Politechnika Łódzka

MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA TERENÓW POWOJSKOWYCH NA „BRUSIE” W ŁODZI – KONCEPCJE KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY ARCHITEKTONICZNO-URBANISTYCZNEJ OBSZARU*

Abstract: *The Possible Uses for Former Military Sites of "Brus" in Lodz – Concepts of Shaping the Structure of Architectural and Urban Area.* The paper presents a number of chosen design concepts of a recreational-sport and festival-exhibition character which may constitute a reference material in the debate on pro-ecological urban restructuring of green sites at the former military "Brus" area in Lodz. The projects were developed by the tutors and students of the Institute of Architecture and Urban Planning of Technical University of Lodz. Various concepts of rinks, swimming baths or tennis clubs arised in reference to the objects of a recreation-sports functions. During the second stage of the elaboration of the festival-exhibition ideas a number of interesting multi-purpose, often avant-garde in form, permanent and temporary pavilions with attractive public spaces for outdoor events were proposed. In the context of the neighborhood of cultural urban spaces, such as "Park na Zdrowiu", the Botanical Gardens, or "Górka Retkińska", together with Lodz running for the title of *European Capital of Culture 2016*, the *pro publico bono* use of former military "Brus" areas and the development of a new pro-ecological ideas in the form of in *e.g. City Festival-Exhibition Garden* seems to be justified.

1. Geneza, układ i zakres opracowania

Dwadzieścia lat transformacji ustrojowej i ekonomicznej, w szczególny sposób zaważyło na kształcie przestrzennym Łodzi, nazwanej „miastem stworzonym przez przemysł”. Specyfika jej struktury urbanistyczno-architektonicznej polega na niespo-

* Opracowanie dofinansowane w ramach grantu Prezydenta m. Łodzi na projekty naukowo-badawcze na lata 2009-2010 w obszarze tematu nr 4: *Możliwości wykorzystania terenów poprzemysłowych i powojkowych na terenie Łodzi – określenie kierunków przekształceń*, w zakresie podtematu: *Możliwości wykorzystania terenów powojkowych na Brusie* (Nr Ed. VII. 4546/G – 23/2009-2010).

tykanym w innych miastach układzie terenów, założeń i obiektów dawnych zakładów przemysłowych, powstałych w przeważającej części w XIX w. zajmujących ok. jedną piątą rejonu śródmieścia, a także znaczne obszary położone na zewnątrz, poza linią kolei obwodowej. Wiele z tych cennych kompleksów zniknęło już bezpowrotnie z krajobrazu miasta. Pozostałe stanowią cenny zasób dóbr kultury odziedziczony po okresie wielkoprzemysłowego rozwoju Łodzi, „odzyskany” w efekcie udanych i społecznie akceptowanych procesów rewitalizacyjnych. Niemniej pozostało jeszcze wiele założeń, czy kompleksów zabudowy, które warto chronić, adaptując do nowych, współczesnych potrzeb, aby przez zmianę pierwotnego przeznaczenia, modernizację czy restrukturyzację przywrócić należną im ważną rolę i rangę w krajobrazie urbanistycznym i strukturze przestrzennej miasta. Nieco mniejsze powierzchniowo, ale równie istotne problemowo jest zagadnienie rewitalizacji obszarów powojkowych, zabudowanych zarówno opuszczonymi obiektami kubaturowymi (koszary, magazyny, budowle towarzyszące), jak i niezabudowanych terenów dawnych poligonów, nadających się do wykorzystania np. na cele rekreacyjne, zgodnie ze współczesną bardzo popularną i rozpowszechnioną w Europie, tendencją proekologicznego kształtowania „Architektury czasu wolnego”. Można je włączyć w świadomie tworzony system ogólnomiejskich przestrzeni publicznych o charakterze kulturowym, terenów zieleni, wody, sportu i wypoczynku.

Miasto Łódź, władze, jak i mieszkańcy, są obecnie zainteresowani następującymi obszarami powojkowymi :

- Obszar dawnego poligonu „Brus”, położony w zachodniej części miasta w rejonie ul. Konstantynowskiej, o powierzchni ponad 145 ha.
- Obszar magazynów powojkowych, położony w południowej części miasta za linią kolei obwodowej, przy ul. Pryncypalnej, o powierzchni ponad 37 ha.
- Działka zabudowana, przy skrzyżowaniu Alei Włókniarzy z Aleją 1-go Maja, o powierzchni ok. 0,5 ha.
- Obszar koszarów, położony przy Alei Włókniarzy między ulicami 6-go Sierpnia i A. Struga, o powierzchni ok. 0,5 ha.

Największy z wymienionych obszarów „Brus”, będący przedmiotem prezentowanego opracowania został wykupiony przez miasto na początku 2009 r., natomiast pozostałe obszary są własnością Skarbu Państwa, a Gmina Miasto Łódź ma prawo pierwokupu.

O wielkim zainteresowaniu społeczeństwa Łodzi losami terenów powojkowych, świadczą informacje prasowe, które ukazały się tuż po zakupie przez miasto obszaru po poligonie „Brus”.

W „Dzienniku” z 16 stycznia 2009 r. pod hasłem „Temat Tygodnia” zamieszczono artykuł A. Kuźmickiego pt. *Łódź kupuje poligon na „Brusie*, rozmowę z prof. T. Markowskim pt. *Miasto musi tworzyć bank gruntów* oraz kilka wizualizowanych pomysłów na zagospodarowanie terenu, Kompleksu rozrywki i rekreacji na Górcie Retkińskiej autorstwa PAIT Consulting. W artykule stwierdzono, że „pomysły na wykorzystanie Brusa, wymagają wielkiej publicznej dyskusji”. Prof. Markowski stwierdził, że „nie ma nic złego w kupowaniu ziemi na zapas, moim zdaniem takie zadanie

samorządu powinno być wpisane w interes publiczny” oraz, że „należy mieć kilka koncepcji w zależności od rozwoju sytuacji”.

„Gazeta Wyborcza” z 28 stycznia 2009 r. doniosła o zakupie przez miasto terenu o powierzchni 146 ha od Wojskowej Agencji Mieszkaniowej 26 stycznia 2009 r. z przeznaczeniem na cele wypoczynkowo-rekreacyjne.

Teren poligonu „Brus” był świadkiem tragicznych dni dla mieszkańców Łodzi w latach II wojny światowej.

Spółeczeństwo Łodzi, we wrześniu 2009 r. w 70. rocznicę wybuchu wojny, na cmentarzu komunalnym „Doły” pochowało uroczystie szczątki ofiar, (odnalezione przez archeologów na terenie poligonu „Brus” w 2008 r.) w zbiorowej mogile 40 przedstawicieli łódzkiej inteligencji zamordowanych przez Niemców prawdopodobnie 12 listopada 1939 r.

W latach 2008-2009 z inicjatywy senatora Macieja Grubskiego, poseł Joanny Skrzydlewskiej i radnego Witolda Skrzydlewskiego w porozumieniu z JM Rektorem PŁ Prof. Stanisławem Bieleckim i władzami Wydziału Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, przeprowadzono konkurs studencki w ramach zajęć kursowych w Instytucie Architektury i Urbanistyki. Konkurs przeprowadzono w ramach zajęć dydaktycznych *Projektowanie Urbanistyczne III*, a przedmiotem były twórcze prace projektowe polegające na koncepcji zagospodarowania przestrzennego i przedstawieniu programu dla wielozadaniowego zamierzenia inwestycyjnego o funkcji sportowo-rekreacyjnej wraz z koncepcją zagospodarowania terenu położonego w Łodzi w obrębie ulic: Krańcowej, Biegunowej i Lontowej. Koncepcja powinna uwzględniać: warunki przestrzenne i bogate walory krajobrazowe terenu. W koncepcji należało przedstawić propozycję rozmieszczenia projektowanych obiektów kubaturowych, a także terenowych urządzeń sportowych, rekreacyjnych i innych towarzyszących oraz ich wzajemnych powiązań funkcjonalnych. Ponadto, należało zaproponować system przestrzeni publicznych służących rekreacji i wypoczynkowi, obsługę komunikacyjną ww. funkcji wraz z etapowaniem realizacji zamierzenia inwestycyjnego.

Pierwszą część opracowania poświęcono na zebranie materiałów wyjściowych do projektowania: materiałów ikonograficznych, fotograficznych, wyników badań archeologicznych, warunków ochrony wartości środowiska naturalnego, wytycznych strategii komunikacji dla aglomeracji łódzkiej, warunków obowiązujących zgodnie z ustaleniami założeń określonych w obowiązującym *Studium uwarunkowań i rozwoju miasta Łodzi*. Zakupiony w I etapie realizacji projektu badawczego sprzęt i oprogramowanie oraz zdjęcia lotnicze terenu opracowania wraz z obszarami przyległymi (Park na Zdrowiu, Ogród Botaniczny) pozwoliły sporządzić w technice cyfrowej model przestrzenny, który posłużył jako matryca, niezbędna w fazie prognozowania wariantowych przekształceń przestrzeni i optymalnej jej waloryzacji metodą symulacji komputerowej.

Druga część opracowania została poświęcona uzyskaniu wariantowych, optymalnych propozycji funkcjonalno-przestrzennych dla obszaru objętego projektem badawczym.

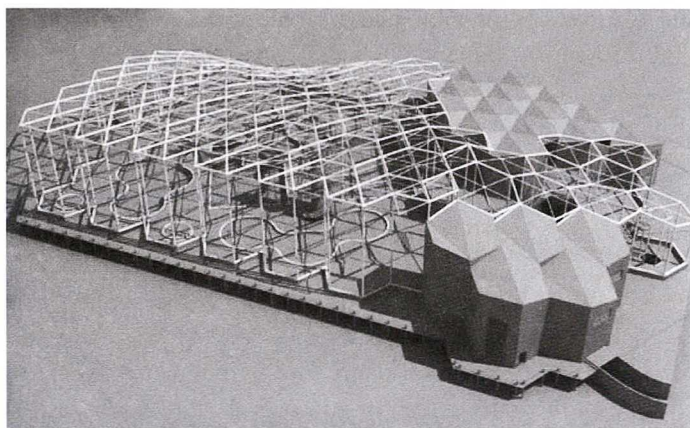
Przeanalizowano wyniki konkursu i sformułowano wytyczne do działań projektowych. Wizjonerskie opracowania studialne dotyczące *Koncepcji Programowo Przestrzennej Zagospodarowania Terenu położonego w Łodzi*, w obrębie ulic: Krańcowej, Biegunowej i Lontowej przeznaczonego na cele sportowo-rekreacyjne powstały pod kierunkiem pracowników uczelni m.in. członków zespołu badawczego projektu (doc. dr inż. arch. Elżbiety Muszyńskiej i mgr inż. arch. Barbary Brzezińskiej-Kwaśny) w czasie ćwiczeń projektowych. Ze względu na złożoność problematyki dopuszczono pracę w ramach zespołów czteroosobowych. Zespół autorski tego projektu naukowo-badawczego zdecydował, że do dalszego opracowywania koncepcji poszczególnych obiektów architektonicznych o charakterze rekreacyjno-sportowo-wypoczynkowym zostaną przyjęte jednolite wytyczne zawarte w projekcie uhonorowanym jedną z dwóch równorzędnych nagród, autorstwa zespołu studenckiego w składzie: Agata Jarzębska, Magdalena Kuśniak, Maciej Bubas, które uznano za najodpowiedniejsze.

W październiku 2009 r. materiały wyjściowe do projektowania w postaci *Koncepcji Miejsowego Planu Zagospodarowania Terenu* wraz z wytycznymi (efekt konkursu), odpowiednimi podkładami geodezyjnymi obejmującymi tereny, na których dopuszczono lokalizację założeń kubaturowych oraz programy użytkowe czterech rodzajów wybranych obiektów pilotażowych o funkcjach sportowo-rekreacyjno-hotelowych, udostępniono studentom IX semestru, kierunku *Architektura i Urbanistyka*. W wyniku semestralnych zajęć projektowych, prowadzonych w ramach przedmiotu *Projektowanie obiektów użyteczności publicznej II*, pod kierunkiem członków zespołu autorskiego niniejszego projektu badawczego (dr hab. inż. arch. Joanny Olenderek prof. PŁ i dr inż. arch. Rafała Lamorskiego, doktoranta mgr inż. arch. Jędrzeja Lewandowskiego) powstały wariantowe koncepcje architektoniczne krytego lodowiska, krytej pływalni, klubu tenisowego i hotelu kongresowego (funkcja wspomagająca – turyści, rezydenci). Dopuszczono pracę w zespołach dwuosobowych. Studentom pozostawiono swobodę wyboru tematu. Pozwoliło to na ocenę preferencji co do najbardziej pożądanых funkcji o charakterze sportowo-rekreacyjnym na terenie powojсковym „Brus”.

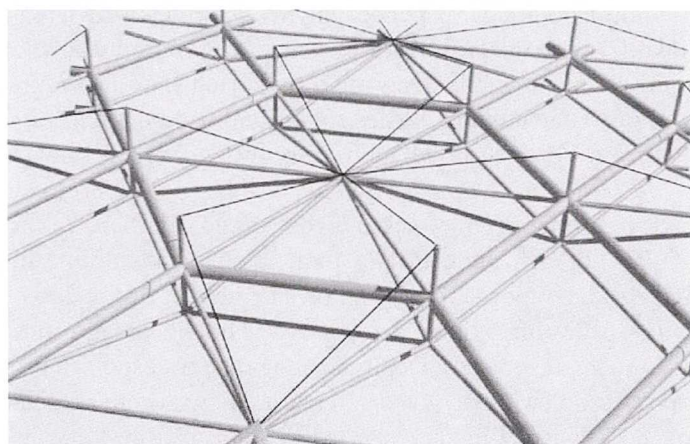
Drugim, wariantowo opracowywanym programem funkcjonalnym dla terenu „Brus” była idea Miejskiego Ogrodu Festiwalowo-Wystawienniczego.

2. Możliwości wykorzystania terenów powojсковych na „Brusie” w Łodzi – koncepcje kształtowania struktury architektoniczno-urbanistycznej obszaru

Projektowanie obiektów sportowych jest zadaniem o wysokim stopniu trudności ze względu na dużą liczbę osób korzystających jednocześnie z budynku i jego infrastruktury.

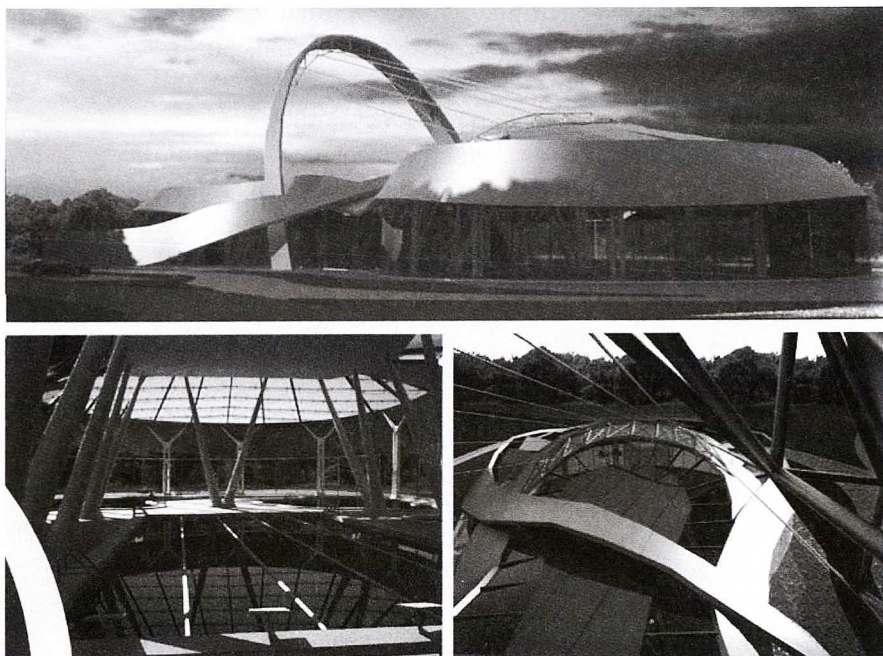
Ryc. 2. Przykład lekkiej konstrukcji hali basenu
 Źródło: Projekt studencki A. Eismant, M. Suzin (ryc. 2-4).

Ryc. 3. Przykład lekkiej konstrukcji hali basenu

Ryc. 4. Przykład lekkiej konstrukcji hali basenu

Ryc. 5. Przykład konstrukcji działającej na rozciąganie

Źródło: Projekt studencki A. Łoporek, M. Nycz.

Opisywane zadanie projektowe miało bardzo precyzyjnie określone ramy polegające na stworzeniu projektu na podstawie wytycznych funkcjonalno-użytkowych. Założenie projektowe określało, że budynki mają mieć charakter rekreacyjny z możliwością okazjonalnego wykorzystywania na potrzeby treningu, zawodów sportowych i widowisk. Podstawowym aspektem przy ich projektowaniu była: ekonomia budowy oraz późniejszego użytkowania, prawidłowe wpisanie w krajobraz i wytworzenie związku przestrzennego z projektowanym zbiornikiem wodnym. Ważna dla założeń projektowych była także ekologia w projektowaniu, polegająca na wykorzystywaniu technologii konstrukcyjnych wymagających możliwie niewielkiej ilości materiału i konstrukcji działających na zasadzie rozciągania elementów.

Teren na „Brusie” jest interesujący dla wprowadzenia funkcji sportowej ze względu na pomysł stworzenia na tym terenie Centrum Sportu Olimpijskiego. „Ośrodek miałby zajmować ok. 50 ha, czyli dwa razy więcej niż Centralny Ośrodek Sportu w Spale. Poza tym, zdaniem senatora, na „Brusie” powinny powstać obiekty półotwarte, wykorzystywane przez szkoły i mniejsze związki sportowe, wreszcie teren rekreacyjny, dostępny dla wszystkich”¹ oraz planowane zapisy urbanistyczne określające, że teren ma pełnić funkcje rekreacyjne i sportowe.

¹ <http://lodz.naszemiasto.pl/wydarzenia/948073.html>.

Dodatkowym ograniczeniem były wytyczne urbanistyczne określające rejony najbardziej odpowiednie do zabudowania określonymi funkcjami.

Opracowania studenckie miały spełnić kilka wymogów:

- zbudowanie układu funkcjonalnego o rozsądnej skali;
- przygotowanie projektu w sposób ekonomiczny przez podzielenie budynku na dwie części, tj. o dużej wysokości i rozpiętości konstrukcji (sala pływalni lub lodowiska) i nie wymagającej dużej rozpiętości (pomieszczenia obsługujące – szatnie);
- wpisanie budynku w krajobraz przez związanie obiektów ze zbiornikiem wodnym;
- zapewnienie użytkownikom przestrzeni otwartej, czytelnej i funkcjonalnej.

Wprowadzenie

Idea kultury fizycznej i architektura obiektów sportowych wywodzi się już z antycznej Grecji i Rzymu. Sprawność fizyczna była wtedy równie ważna, jak kształtowanie umysłu człowieka. Dla obiektu sportowego było ważne także podkreślenie jego walorów widowiskowych, a rozwój metropolii spowodował włączenie obiektów sportowych do organizmu miasta. Patrząc na dorobek projektowy i realizacyjny architektura antyczna stanowi cenny i aktualny materiał dot. rozwiązań funkcjonalnych widowni i komunikacji oraz pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i łaźni.

Kolejny etap rozwoju obiektów sportowych nastąpił w XVI i XVII w. i przyniósł budowę urządzeń rozrywkowych, amfiteatrów i hal sportowych.

Z początkiem XIX w. Ling wprowadza „gimnastykę szwedzką” co daje powód budowania sal gimnastycznych.

Bardzo interesujący okres stanowi początek XX w. ze względu na pojawienie się możliwości technicznych pozwalających na budowę obiektów o dużych rozpiętościach i specjalistycznej funkcji (skocznie narciarskie, tory wyścigowe). Dało to możliwość uprawiania sportu bez względu na warunki pogodowe i spowodowało rozwój dyscyplin sportowych, kwalifikowanych powiązanych z osiąganiem jak najlepszych wyników oraz budowę obiektów specjalistycznych, mających dać optymalne warunki do jak najlepszych rezultatów sportowych.

Równolegle rozwijał się drugi typ budynku, obiekt rekreacyjno-sportowy mający za zadanie zapewnienie ćwiczącym zdrowego ruchu, relaksu, zabawy i aktywnego wypoczynku. Wpłynęło to na popularyzację sportu i wysiłku fizycznego przez propozycję łatwych do uprawiania gier oraz ćwiczeń halowych i boiskowych. Architektura miała stworzyć otoczenie bezpieczne, zdrowe i estetyczne, celem było przygotowanie przestrzeni służącej do wychowania i szerzenia kultury fizycznej. Warto zwrócić uwagę na intensywną urbanizację powiązaną z rozwojem techniki, który wpłynął na wprowadzenie do obszarów miejskich terenów i budynków sportowych, nie zawsze w otoczeniu przyrody, ze względu na ograniczone możliwości przestrzenne miasta i konieczność wytworzenia sztucznego, technicznego środowiska dla uprawiania sportu w przestrzeniach zamkniętych.

W przypadku projektu stanowiącego treść opracowania dominowały obiekty o funkcji sztucznie zamrażanego lodowiska i basenu pływackiego powiązanego z basenami rekreacyjnymi. Powstało także kilka projektów „klubów tenisowych”, które także mogą być ciekawą propozycją dla omawianej lokalizacji zarówno jako funkcja główna, jak i uzupełniająca lodowiska lub krytej pływalni.

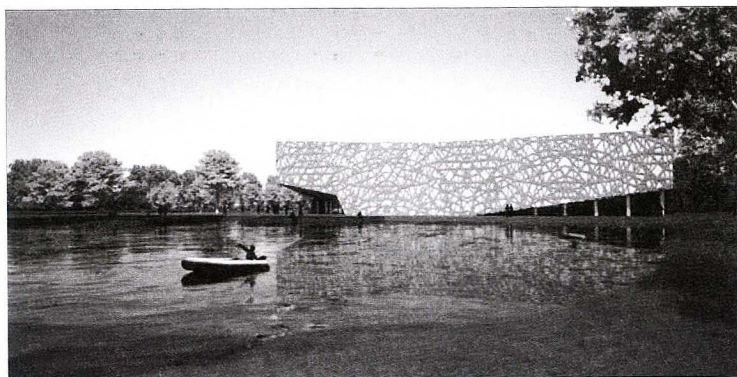
2.1. Lokalizacja

Planowanie lokalizacji obiektów sportowych w przypadku obiektów zlokalizowanych na „Brusie” (rejon ulic: Konstantynowskiej od południa, Przygranicznej od zachodu i Krańcowej od wschodu, wjazd od ul. Stanisława Juszczakiewicza) powinno dać efekt w formie zespołu obiektów sportowych – dzielnicowych obejmując stworzenie terenów i budynków mogących służyć sportom kwalifikowanym i zawodom lokalnym oraz codziennej funkcji rekreacyjnej.

Jest to możliwe dzięki wprowadzeniu do programu obiektu lodowiska głównej tafli lodowej o wymiarach dostosowanych do rozgrywania meczu hokeja lub jazdy

Ryc. 6. Lokalizacja terenu opracowania, na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łodzi*

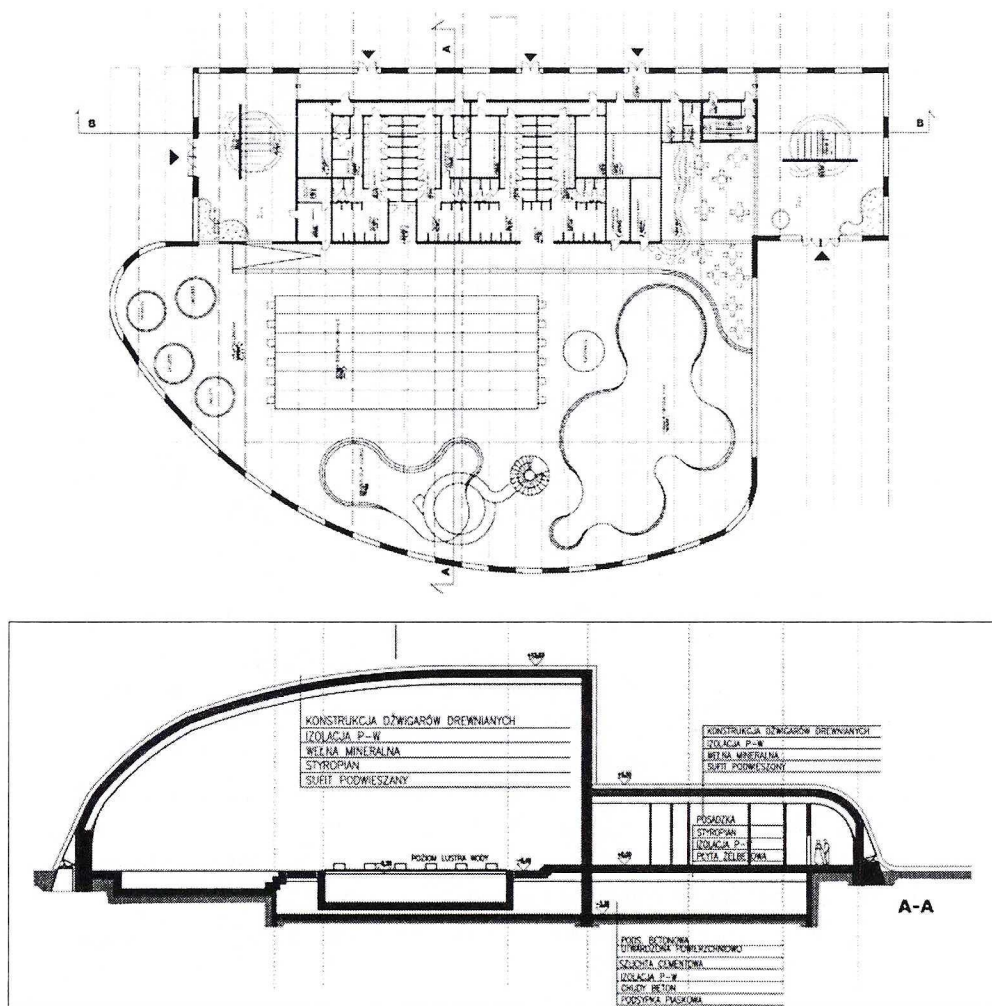
Ryc. 7. Powiązanie budynku ze zbiornikiem wodnym,
oraz nawiązanie architekturą budynku do form organicznych

Źródło: Projekt studencki M. Klepacz, J. Iwuć (ryc. 7, 8).

figurowej (płyta o wym. 61×30 m) oraz wprowadzeniu 4 szatni dla sportowców każda na 25 osób. Wysokość hali powinna być równa 12,5 m na wypadek rozgrywania meczów siatkówki w okresie letnim (po wymianie nawierzchni na letnią). Dodatkowo program użytkowy obiektu obejmuje wysuwane trybuny lub balkon widokowy, które dają możliwość wytworzenia widowni w trakcie zawodów sportowych. W obiekcie basenu w programie użytkowym przewidziano basen $25,0 \times 12,5$ m lub 50-metrowy umożliwiający prowadzenie poza funkcją rekreacyjną zajęć wychowania fizycznego i sportu kwalifikowanego. Ze względu na funkcje dodatkowe umożliwiające treningi i organizowanie zawodów sportowych, charakter oddziaływania strefy ww. obiektów mogłby być ogólnomiejski. Niebagatelną rolę ma także lokalizacja budynków w otoczeniu zieleni na terenie dającym możliwość dalszego rozwoju w kierunku utworzenia zespołu sportowego. Zakładając, że obiekty miałyby charakter ogólnomiejski budynki mogą zyskać otoczenie w formie boisk zewnętrznych lub całego ogólnomiejskiego kom-

Ryc. 8. Powiązanie budynku ze zbiornikiem wodnym,
oraz nawiązanie architekturą budynku do form organicznych

Ryc. 9, 10. Przykłady podziału budynku
na część wymagającą zastosowania konstrukcji wieloprzestrzennej i część niską
Źródło: Projekt studencki M. Dzierżawska, M. Lewandowicz (ryc. 9-12).

pleksu sportowego, wzbogaconego o kolejne uniwersalne sale sportowe do popularnych dyscyplin sportowych i związane z nimi urządzenia terenowe.

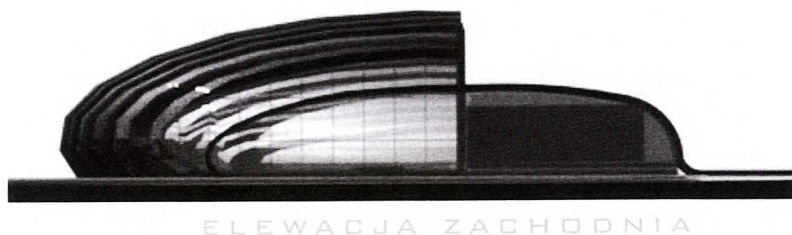
W przypadku budowy lodowiska krytego, teren w którym zlokalizowany jest budynek daje możliwości wprowadzenia urządzeń terenowych w formie tras biegowych oraz sztucznych torów saneczkowych i narciarskich, w formie nasypów, które można będzie niedrogo zbudować, jeśli dojdzie do realizacji sztucznego zbiornika wodnego. Patrząc na możliwości terenu, a w szczególności jego powierzchnię można zakładać, że lokalizacja obiektów o funkcjach sportowo-rekreacyjnych jest zamierze-

Ryc. 11. Przykład podziału budynku
na część wymagającą zastosowania konstrukcji wielkoprzestrzennej i część niską

niem prawidłowym. Wynika to z bliskości osiedla mieszkaniowego Retkinia jako potencjalnego użytkownika codziennej funkcji rekreacyjnej i bliskość centrum miasta, co może dać możliwość ogólnomiejskiego oddziaływania obiektów nie tylko w czasie imprez sportowych oraz codziennego funkcjonowania budynków. Cenna wydaje się także możliwość wytworzenia związku komunikacyjno-przestrzennego z obszarem terenów na „Zdrowiu” i Parku im. marszałka Józefa Piłsudskiego. Istotną zaletą terenu jest niewątpliwie przepływająca przez teren opracowania rzeka Łódka dająca możliwość utworzenia sztucznego zbiornika wodnego.

W bezpośrednim sąsiedztwie opracowania znajduje się nowo wybudowana hala sportowo-widowiskowa „Atlas Arena” przy ul. ks. Władysława Bandurskiego i budynek „Aquapark Fala” przy al. Unii Lubelskiej. Sąsiedztwo budynku aquaparku stanowi konkurencję dla projektowanego budynku pływalni i z tego względu obiekt ten powinien posiadać funkcje dot. sportu kwalifikowanego – czyli basen 50-metrowy i trybuny, aby nie powielać funkcji czysto rekreacyjnej. Jednocześnie, należałoby wzbogacić funkcje basenu o urządzenia terenowe, takie jak boiska wieloprzeznaczeniowe i tereny spacerowe, ścieżki do biegów i rowerowe oraz urządzenia lekkoatletyczne (skok w dal, rzutnie, urządzenia do ćwiczeń siłowych) co w powiązaniu ze zbiornikiem wodnym i sprzętem do sportów wodnych powinno dać kompleksowy efekt zagospodarowania

Ryc. 12. Przykład podziału budynku
na część wymagającą zastosowania konstrukcji wielkoprzestrzennej i część niską

terenu w formie parkowo-sportowej. Biorąc pod uwagę planowane stworzenie zbiornika wodnego można przewidywać możliwość powiązania basenu z urządzeniami wodnymi otwartymi w formie kąpieliska wykorzystywanego w okresie letnim, a podczas pozostałej części roku stanowiącego park spacerowy. Kształtowanie zbiornika i jego otoczenia powinno dać możliwość atrakcyjnego ukształtowania linii brzegowej przez zastosowanie naturalnych materiałów i środowiska przyrodniczego oraz wytworzenie powiązań pieszych z lasem na terenach powojkowych.

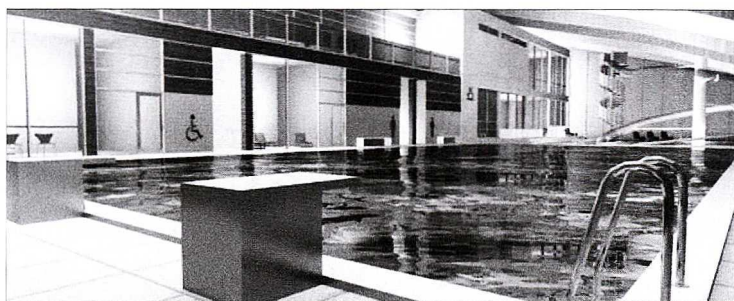
Projektując budynki zarówno o funkcji lodowiska, jak i krytej pływalni położono szczególny nacisk na aspekt ekonomiczny wynikający z odpowiednich decyzji strukturalno-funkcjonalnych. Obiekty często poza funkcją główną mają przeznaczenie dodatkowe, założeniem było tworzenie wspólnych holi, kas, szatni i toalet ogólnodostępnych w celu zminimalizowania personelu i nie tworzenia powierzchni wykorzystywanych tylko okazjonalnie.

Drugie założenie polegało na opracowaniu modelu budynku, w którym elementy wieloprzestrzenne znajdują się wyłącznie nad halą basenu lub lodowiska, a pozostała część ma typową wysokość kondygnacji ze względu na przeznaczenie obsługujące funkcję główną, tj. szatnie, pomieszczenia higieniczno-sanitarne i techniczne.

2.2. Pływalnia kryta

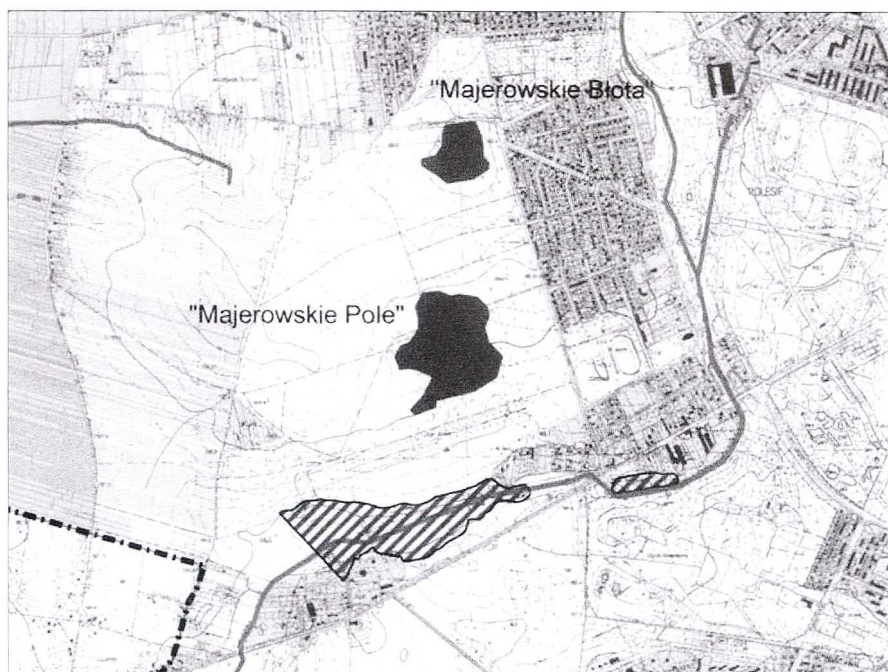
Pływalnia kryta jest obiektem kosztownym zarówno na etapie inwestycji, jak i eksploatacji. Program pływalni powinien być zatem możliwie bogaty uzupełniony o sauny, pomieszczenia masażu, sklep, solaria i gastronomię. Wiele projektów studenckich dodatkowo obejmowało sale do prowadzenia ćwiczeń o charakterze sportowym i rekreacyjno-sportowym.

Wnętrze hali basenu powinno dać możliwość rekreacji przez stworzenie przestrzeni do wypoczynku w formie brodzika oraz basenu płytkiego do nauki pływania. Główny basen dla pływających mógłby spełniać jednocześnie funkcję przestrzeni do rozgrywania meczów piłki wodnej. Można założyć, że najbardziej optymalny wymiar

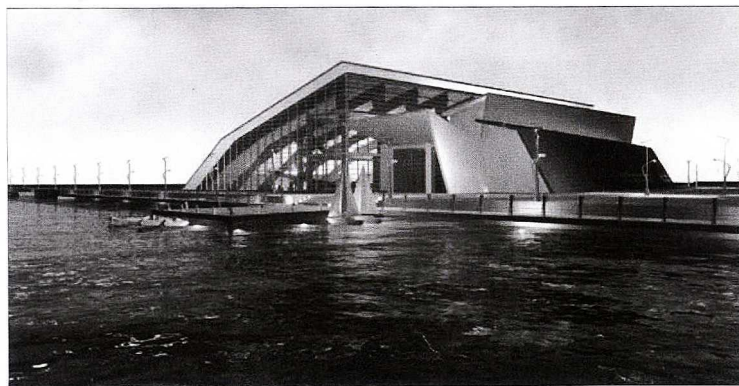
Ryc. 13. Wnętrze basenu

Źródło: Projekt studencki J. Matuszewska, L. Trzaska (ryc. 13-17).

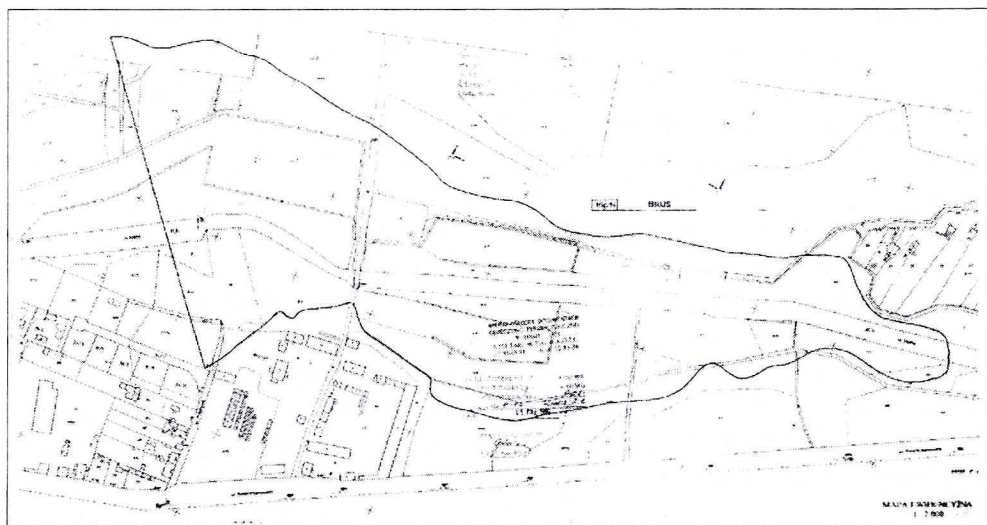

Ryc. 14. Lokalizacja projektowanego zbiornika wodnego

tafli wody to 50x20m bo umożliwia on wytworzenie pola gry 30x20m. W projektach nie przewidywano odrębnego basenu do skoków. Możliwe natomiast wydaje się przygotowanie projektu obejmującego główny basen z wydzieloną przestrzenią przegłębioną na 5 m poza polem torów pływackich z wieżą do skoków i trampolinami. Rozwiązaniem droższym, ale pozwalającym na wprowadzenie platformy 10-metrowej do skoków w najgłębszej części, jest budowa basenu o zmiennej głębokości od 0,9 do

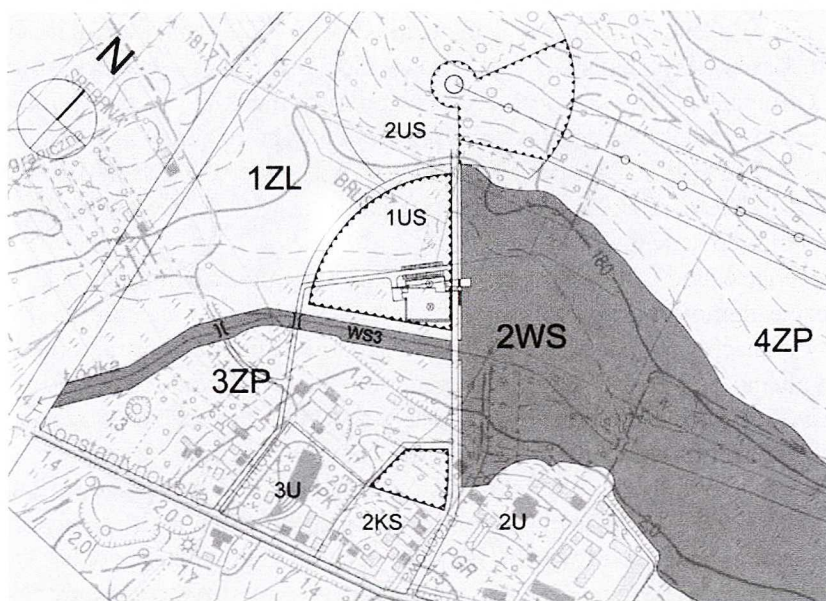

Ryc. 15. Wizualizacja wpisania projektowanego budynku w przestrzeń zbiornika wodnego

Ryc. 16. Kształt projektowanego zbiornika wodnego

5.0. Zakładając, że główny basen będzie miał długość 50 m (co wydaje się najbardziej wskazane dla obiektu na „Brusie”) dodatkowym wyposażeniem powinno być wprowadzenie przesuwanego pomostu startowego umożliwiającego podział basenu na części z podziałem na piłkę wodną i basen pływacki. Zamiast ruchomego pomostu,

Ryc. 17. Lokalizacja budynku pływalni w kontekście projektowanego zbiornika wodnego

wydzielenia mogą zostać wykonane za pomocą ścianek mogących oddzielać część płytszą np. głęboką na 0,9 m do 2,2 m od części głębokiej. Sposób konstruowania niecki basenowej zależy od warunków gruntowych. Można je posadawiać bezpośrednio na gruncie lub dodać podbasenie. Analizując ostatnie realizacje można stwierdzić, że coraz większą popularność uzyskują niecki stalowe, zabezpieczone laminatem epoksydowym wzmocnionym włóknem szklanym.

Pomysł budowy pływalni krytej z nieką basenu o wymiarach olimpijskich może okazać się właściwy, zakładając że obiekt poza funkcjami czysto rekreacyjnymi da możliwość promowania miasta i uprawiania sportu kwalifikowanego. Patrząc na sukces pobliskiej „Atlas Areny” organizującej zawody sportowe na poziomie europejskim (Mistrzostwa Europy Kobiet w Piłce Siatkowej, koncerty zespołów rockowych, walki bokserskie) można przypuszczać, że pływalnia o charakterze sportowo-widowskim mogłaby dać nowe możliwości kreowania w naszym mieście aktywności sportowej oraz szkolenia olimpijskiego.

2.3. Ocena stanu istniejącego

Obecnie w Łodzi funkcjonują następujące baseny: Ośrodek Sportu i Rekreacji „Angelica”, ul. Rzgowska 17a, o wymiarach niecki $25 \times 8,5$ m, Basen „Wodny Raj” na Teofilowie, ul. Wiernej Rzeki 2, o wymiarach niecki 25×16 m, „Aquapark Fala”, ul. Unii Lubelskiej 4, basen o wymiarach niecki 25 m szerokość 4 tory, Basen „Anilana”, Łódzkie Sportowe Towarzystwo Waterpolowe, Sobolowa 1, basen o wymiarach olimpijskich 50×25 m (basen odkryty nie mogący służyć jako baza szkolenia olimpijskiego), Centrum Rekreacji, ul. Sienkiewicza 46, basen o wymiarach niecki 25×8 m, Basen „Promienistych”, ul. Głowackiego 10 (obiekt sezonowy 50×20 m), Basen „Olimpia”, ul. Sienkiewicza 175, o wymiarach niecki 25 m szerokość 8 torów, (obiekt odkryty w okresie letnim zimą przykrywany namiotem), Pływalnia „AZS”, ul. Strylska 22/24, dł. 25 m, odkryty Basen w Wiśniowej Górze, ul. Tuszyńska 99, o wymiarach niecki 50×25 m, Pływalnia Szkoły nr 184, ul. Syrenki 19a, długość niecki 25 m szerokość 6 torów).

Jak więc widać Łódź nie ma krytego basenu o wymiarach olimpijskich 50×25 m co znacznie ogranicza możliwość organizowania widowisk oraz treningów sportowych. W planach jest budowa na terenie Politechniki Łódzkiej basenu olimpijskiego z widownią na 1500 osób, kompleks wejdzie w skład tzw. Łódzkiego Akademickiego Centrum Sportowo-Dydaktycznego. Inicjatywa wydaje się bardzo potrzebna miastu i jej realizacja z pewnością pomoże w rozwoju sportu kwalifikowanego.

Pytanie, czy gdyby zakładać budowę basenu na terenie powojkowym na „Brusie” pływalnia powinna także mieć wymiary olimpijskie mimo podstawowych założeń obiektu o charakterze rekreacyjnym. Budowa niecki o długości 50 m wydaje się zasadna ze względu na większe możliwości, jakie daje tego typu przestrzeń wody zakładając możliwość wykorzystania ścianek działowych i ruchomego dna.

2.4. Obsługa sportów wodnych

Ze względu na planowaną budowę sztucznego zbiornika wodnego wykorzystującego przepływającą przez teren rzekę Łódkę, możliwe jest wprowadzenie na terenie przystani wodnej służącej do obsługi sprzętu pływającego i kąpielisk zewnętrznych.

Wymiary planowanego zbiornika wynoszące 18 ha (teren ma 146 ha) dają możliwość prowadzenia zawodów kajakowych (sprint na 200 i 500 m) oraz zawodów kanadyjki sportowej. Inne dyscypliny prawdopodobnie nie powinny być brane pod uwagę, ponieważ minimalna długość toru wioślarskiego to 2 km a regatowego 2,3 km i wielkości te przekraczają możliwości techniczne opisywanego akwenu.

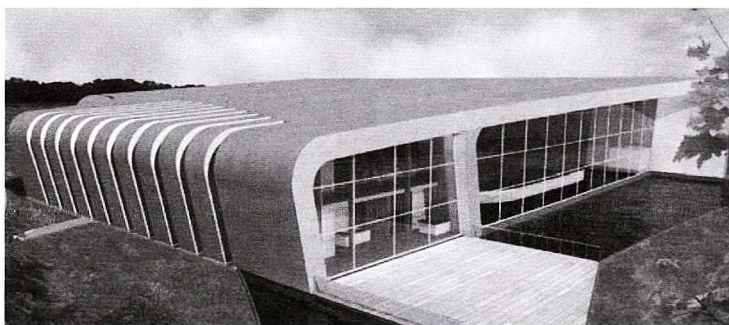
W trakcie projektowania zbiornika wodnego o charakterze rekreacyjnym wskazane byłoby stworzenie wydzielonego fragmentu akwenu w formie toru o charakterze typowo sportowym oraz hangaru na kajaki, kanadyjki i łodzie wioślarskie oraz odpowiedniej przystani.

2.5. Lodowisko sztucznie zamrażane

Projektowane lodowisko ma formę hali, w której proponowana temperatura wewnętrzna na płycie lodowiska będzie nie wyższa niż 15 stopni. Powoduje to ograniczenie możliwości wykorzystywania obiektu w okresie od września do kwietnia z powodu kosztowności chłodzenia.

Zgodnie z założeniami projektowymi płyta lodowiska ma wielkość 61x30m – jest to wymiar boiska hokejowego, tafla umożliwia wykorzystywanie lodowiska do jazdy figurowej (minimalne wymiary tafli 53x6m). Program obiektu może zostać powiększony o budowę toru do jazdy szybkiej zakładanym na boisku hokejowym 60x30m o długości 125 m. Przy założeniu wymiarów 64x106m możliwe byłoby stworzenie toru 250-metrowego.

W Łodzi obecnie nie ma toru 250 m do jazdy szybkiej można zatem zakładać, że zbudowanie tafli lodowej o wymiarach 64x106m może się okazać znacznie bardziej

Ryc. 18. Hala lodowiska

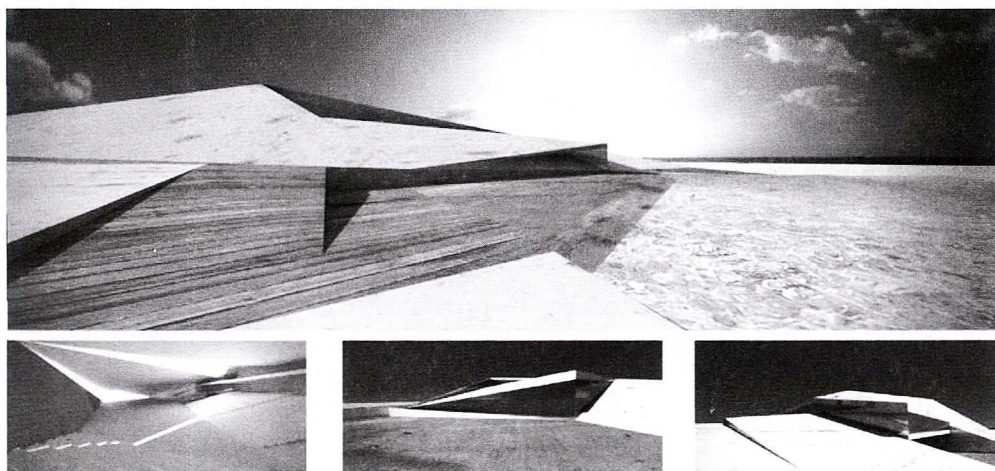
Źródło: Projekt studencki I. Krepska, M. Wrąbel (ryc. 18-20).

Ryc. 19. Wnętrze projektu hali lodowiska

Ryc. 20. Lodowisko w Pszowie, zima – lato²

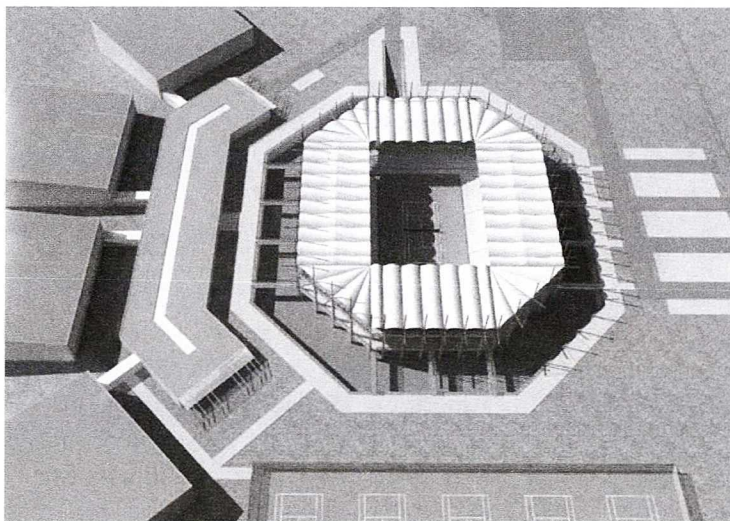
Ryc. 21. Przykład wpisania budynku lodowiska w otoczenie

Źródło: Projekt studencki T. Jasiak, M. Filipowicz.

efektywne od budowy lodowiska do hokeja i kilku dodatkowych ślizgawek. Mogłoby wtedy powstać lodowisko wielofunkcyjne przez zastosowanie rozbieranych band do rozgrywek hokeja oraz wysuwanych lub demontowanych trybun ustawianych na czas trwania widowiska (mecze hokeja, jazda szybka, jazda figurowa). W okresie letnim przy odpowiedniej konstrukcji płyty lodowiska (rury chłodzące pod płytą betonu zbrojonego) można je przekształcić w boisko wielofunkcyjne przez rozłożenie modułowej i możliwej do wielokrotnego montażu i demontażu specjalnej nawierzchni³. Drugą funkcją, jaką można wprowadzić po wymianie nawierzchni w okresie letnim jest hokej i jazda rekreacyjna na rolkach.

² Ilustracje ze strony internetowej firmy Speed sport <http://www.speedsport.pl/aktualnosci.php?id=21>.

³ <http://www.speedsport.pl/aktualnosci.php?id=21>.

Ryc. 22. Koncepcja proj. klubu tenisowego
 Źródło: Projekt studencki M. Mikina, S. Mazurowska.

2.6. Klub tenisowy

Dodatkowym tematem projektowym, poza obiektami pływalni i lodowiska, był klub tenisowy mogący stanowić alternatywne rozwiązanie dla obiektów ww. lub być ich dopełnieniem. Założenie projektowe obejmowało kompleks składający się z kortów treningowych oraz kortu centralnego wyposażonego w widownię. Ze względu na wielkość założenia projektowego kompleks mógłby być jednym z większych łódzkich klubów tenisowych i biorąc pod uwagę popularność tego sportu na pewno dałby szansę na rozwój sportu kwalifikowanego i organizowanie turniejów tenisowych. Obecnie Łódź dysponuje bazą dobrze utrzymanych kortów ziemnych do gry rekreacyjno-sportowej. Kilka obiektów jest niezwykle atrakcyjnie położonych (Miejski Klub Tenisowy w Parku Poniatowskiego i Korty Tenisowe „Arturówek”), inne mają związek z ośrodkami sportowymi (Łódzki Klub Sportowy, Młodzieżowy Klub Sportowy „AZS”) jednak żaden nie ma kortu centralnego z trybunami o pojemności umożliwiającej zapewnienie obsługi turnieju tenisa. Patrząc na sukcesy takich miast, jak Sopot (Orange Prokom Open), Warszawa (J&S Cup), Szczecin (Pekao Open), Poznań (Porsche Open), Wrocław (KGHM Emax Polish Indoors), widać że odpowiednie zaplecze umożliwia organizowanie imprez o charakterze międzynarodowym. Obserwując sukcesy hali „Atlas Arena” można wysnuć wniosek, że odpowiednie przygotowanie obiektów sportowych może dać nowe możliwości tworzenia widowisk sportowych, jak również promocji miasta i regionu.

Podsumowanie

Zastanawiając się nad potencjalnymi możliwościami terenów na „Brusie” widoczne wydaje się powiązanie projektowanych obiektów z planowanym zbiornikiem wodnym. Dotyczy to zarówno lodowiska, jak i krytej pływalni. Projekty studenckie są opracowane na zasadach projektowych opartych na przemyślanym zakresie funkcjonalnym i w większości przypadków na realnej i ekonomicznej strukturze konstrukcyjnej. W przypadku obu obiektów położenie nacisku na wprowadzenie do nich urządzeń o parametrach olimpijskich może dać dodatkowe możliwości wykorzystywania. Wydaje się to niezwykle cenne, ze względu na brak w Łodzi obiektów, na których można przeprowadzić zawody pływackie, mecze hokeja, turnieje tenisa czy zawody jazdy szybkiej. Baza sportowa jest pod tym względem niedoinwestowana i co za tym idzie także prowadzenie treningów sportu kwalifikowanego wydaje się utrudnione. Potencjał terenu został dostrzeżony przez władze miasta, które zdecydowały, że teren nie będzie przeznaczony pod zabudowę mieszkaniową. Podejście takie wydaje się uzasadnione, ponieważ miasto potrzebuje terenów rekreacyjnych i sportowych, a „Brus” w skali miasta stanowi przestrzeń zieleni niewiele mniejszą od Parku im. J. Piłsudskiego. Jest on zlokalizowany bliżej od centrum Łodzi niż Las Łagiewnicki będący obecnie głównymi zielonymi płucami miasta. Przez pryzmat Lasu Łagiewnickiego z ośrodkiem rekreacyjno-wypoczynkowym „Arturówek” widać, jak znakomicie można wykorzystywać tereny posiadające walory przyrodnicze i wpisać w ich kontekst funkcje sportowo-rekreacyjne. Próba wpisania terenów powojkowych na „Brusie” w strukturę aglomeracji jako centrum rekreacji i sportu wydaje się pomysłem bardzo wartościowym i niezwykle potrzebnym miastu.

3. Możliwości wykorzystania terenów powojkowych na „Brusie” w Łodzi – koncepcje kształtowania struktury architektoniczno-urbanistycznej obszaru w kontekście projektu Miejskiego Ogrodu Festiwalowo-Wystawowego

Wprowadzenie

Historia festiwalu wystawowych miała swój początek na terenie Francji bezpośrednio po Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Dzięki dążeniom przywódców nowego systemu do ustanowienia uroczystości oraz inicjatyw podkreślających korzyści wynikające ze zmian ustrojowych zaczęto organizować festiwale jednoczące mieszkańców. Jednym z pierwszych tego typu wydarzeń było Święto Federacji (fr. *Fête de la Fédération*), które odbyło się 14 lipca 1790 r. na terenie Pola Marsowego (fr. *Champ*

de Mars), Placu Bastylji (fr. *Place de la Bastille*) oraz Pól Elizejskich (fr. *Champs-Élysées*) i gromadziło robotników, kupców oraz ludność z niemal wszystkich zakątków Paryża. Na okres trwania uroczystości zbudowano tymczasowe ziemne trybuny, platformy i pawilony, a główne aleje udekorowano propagandowymi transparentami. Przez kolejną dekadę zmieniające się rządy Francji organizowały kolejne różnej skali festiwale, m.in.: Festiwal Prawa (1792), Festiwal Jedności (1793), Festiwal Rozumu (1793), Festiwal Istoty Najwyższej (1794), Festiwal Zwycięstwa (1796), Festiwal Fundacji Republiki (1796), Festiwal Wolności (1798) i inne.

Wszystkie organizowane w tym czasie uroczystości miały na celu jednoczenie ludności i umacnianie jej przekonania o zasadności zmian ustrojowych oraz ich pozytywnych efektach gospodarczych. Efektem aprobaty społecznej dla organizacji licznych festiwali była decyzja ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych, François de Neufchâteau, o zorganizowaniu w Paryżu Pierwszej Wystawy Przemysłowej (fr. *L'Exposition publique des produits de l'industrie française*). 9 września 1798 r. po raz pierwszy 110 wynalazców i przemysłowców mogło zaprezentować swoje pomysły i rozwiązania szerokiej publiczności podczas uroczystości ściśle związanej z promocją ówczesnej myśli technicznej – *arts mécaniques*. Dla osób wystawiających przewidziano stoiska handlowe, które rozlokowano na terenie Pola Marsowego. Celem inicjatywy było wyłonienie produktów, które miały szansę konkurować z ofertą przemysłową Wielkiej Brytanii. Ostatecznie przyznano 12 nagród głównych i 18 wyróżnień honorowych. Wydarzenie to zapisało się w kartach historii jako punkt zwrotny w rozwoju znanych dzisiaj festiwali EXPO. François de Neufchâteau planował coroczną organizację *L'Exposition publique des produits de l'industrie française*, jednak w wyniku dalszych zmian ustrojowych jego projekt został porzucony na 3 lata natomiast on sam zdymisjonowany. W latach 1801-1849 idea pierwszego expo została powielona przez naśladowców na terenie całej Europy ponad 150-krotnie i ostatecznie rozwinięta przez Wielką Brytanię do formy, która jest nam obecnie znana. Narodziła się w 1851 r. wraz z otwarciem na terenie londyńskiego Hyde Parku pierwszego, zrealizowanego światowego EXPO pod nazwą *Wystawy Powszechnej Przemysłu Wszystkich Narodów* (ang. *The Great Exhibition of the Works and Industry of All Nations*). Wydarzenie to skupiało się wokół prezentacji dorobku naukowego, technicznego i kulturalnego państw świata, a jego inicjatorem był Książę Albert Sachsen-Coburg-Gotha, mąż królowej Wiktorii Hanowerskiej. Autorem pierwszego światowego pawilonu, Kryształowego Pałacu (ang. *Crystal Palace*), był Joseph Paxton – architekt i ogrodnik. Z biegiem czasu inicjatywa Księcia Alberta oparta na dokonaniach François de Neufchâteau zyskała międzynarodową renomę i odbywa się cyklicznie w uregulowanej i coraz bardziej rozbudowanej formie do dzisiaj, organizowana przez kolejno angażujące się państwa. Każdorazowo dobierana jest stosowna lokalizacja, która umożliwia dzienną obsługę nawet kilkuset tysięcy publiczności. Dowodzi to skali, do jakiej urosło zapotrzebowanie na stałe i tymczasowe centra festiwalowo-wystawowe.

Dla narodu polskiego jednym z najistotniejszych wydarzeń architektonicznych przełomu XIX i XX w. była Lwowska Powszechna Wystawa Krajowa, której organi-

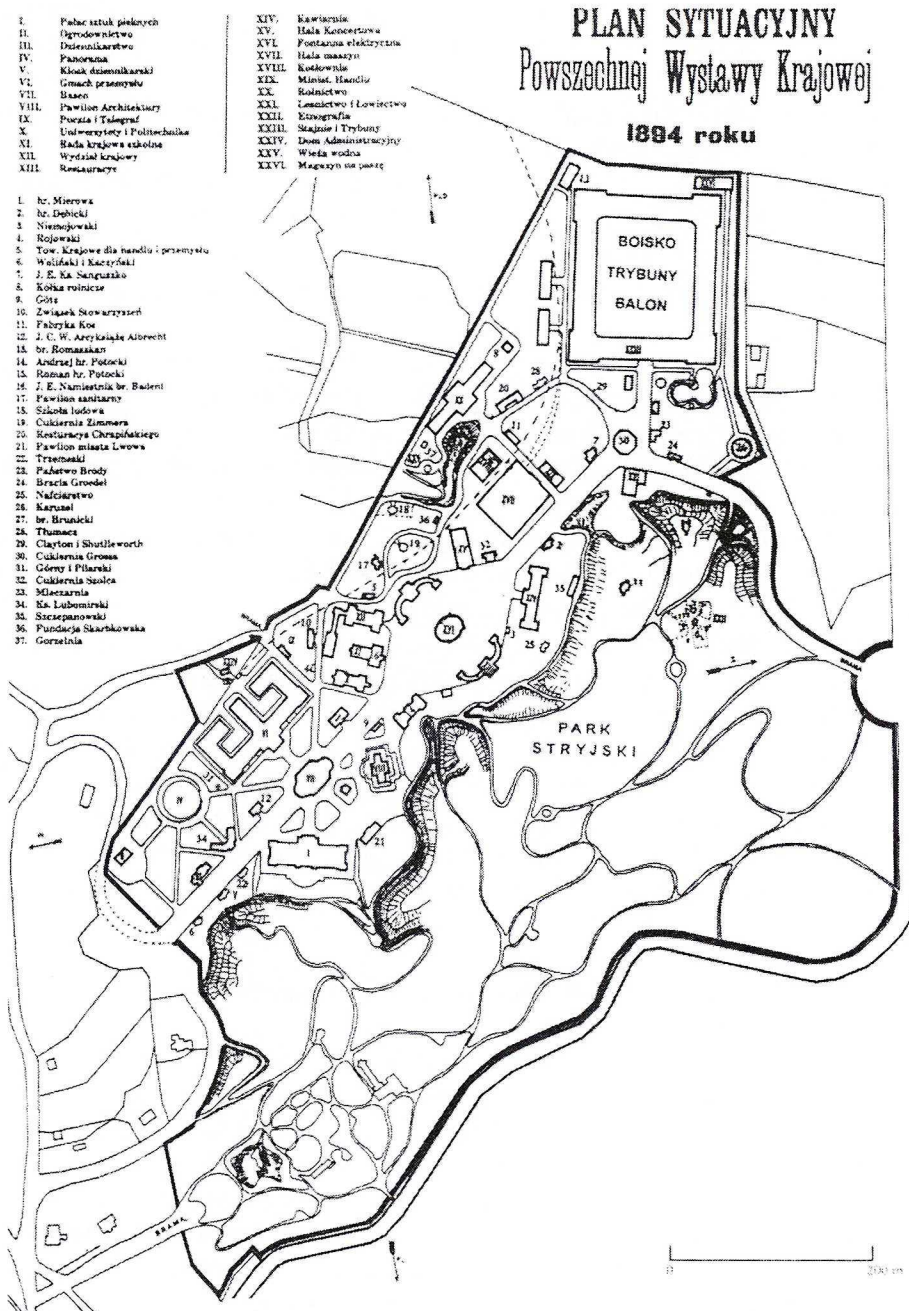
zacja trwała od 1891 r. a otwarcie nastąpiło 5 czerwca 1894 r. Wystawę zlokalizowano na wzgórzach znajdujących się w pobliżu parku Stryjskiego, na terenie o łącznej powierzchni ok. 46 ha. Takie usytuowanie umożliwiło właściwą ekspozycję 129 pawilonów wystawowych powstałych na czas trwania imprezy. Do zespołu koordynującego wystawę należeli m.in. architekci Juliusz Hochberger, Tadeusz Stryjeński, Julian Zachariewicz i historyk sztuki Marian Sokołowski. Już w pierwszym etapie planowania porzucono pomysł jednego głównego gmachu wystawowego na rzecz mniejszych pawilonów. Koncepcję planu sytuacyjnego, pod opieką merytoryczną Juliana Zachariewicza, wykonał hrabia Józef Łubieński. Na jej podstawie powstał projekt autorstwa profesora Seweryna Widta natomiast zagospodarowanie terenów zielonych powierzono projektantowi parku Stryjskiego i kierownikowi Wydziału Zieleni miejskich Arnoldowi Röhringowi. W czasie trwania wystawy liczba osób odwiedzających urosła do 1,15 mln, co dziesięciokrotnie przewyższyło liczbę mieszkańców ówczesnego Lwowa. Warto nadmienić, że wewnętrzną obsługę komunikacyjną zapewniono wąskotorową koleją szynową oraz kolejką linową. Lwowska Powszechna Wystawa Krajowa nie była tylko przeglądem dorobku gospodarczego Galicji. Ze względu na czas, w którym się odbyła zyskała wymiar ponadzaborowy i stanowiła manifestację kultury i sztuki oraz jedności narodu polskiego. Przykładem może być powstała specjalnie na wystawę Panorama Racławicka autorstwa Wojciecha Kossaka i Jana Styki.

3.1. Festiwale w Łodzi

Łódź jest miastem festiwalowym. Ze względu na położenie geograficzne w centralnej części Polski oraz silnie rozwijające się skomunikowanie z resztą kraju miasto podlega stałemu rozwojowi. Rocznie na terenie Łodzi odbywa się blisko 60 festiwali, z których każdy przyciąga liczną grupę osób odwiedzających oraz zaangażowanych w koordynację. Liczba imprez z roku na rok powiększa się, a znaczna ich część jest rozplanowana w czasie na dłuższy okres trwania, co niejednokrotnie stanowi wyzwanie organizacyjne dla osób przyjezdnych.

Jako jedne z najbardziej rozpowszechnionych w kraju festiwali można uwzględnić:

- Ogólnopolski Festiwal Sztuk Przyjemnych i Nieprzyjemnych
- Ogólnopolski Festiwal Sztuk Teatralnych
- Międzynarodowy Festiwal Fotografii
- Łódzkie Spotkania Baletowe
- Międzynarodowe Triennale Tkaniny
- Łódź Biennale
- Międzynarodowy Festiwal Komiksu w Łodzi
- Ogólnopolski Festiwal Mediów „Człowiek w Zagrożeniu”
- Explorers Festiwal
- Festiwal Dialogu Czterech Kultur (obecnie zawieszony, 2010)
- Camerimage (obecnie zawieszony, 2010)

Ryc. 23. Pierwotny plan Powszechnej Wystawy Krajowej z 1894 r.

Źródło: Według CTL, R. XI, 1983, nr 20, 25 X, s. 164 (Jakub Lewicki, *Miedzy tradycja a nowoczesnoscia* – Architektura Lwowa lat 1893-1918, Towarzystwo Opieki Nad Zabytkami, Neriton).

Festiwale te cieszą się zainteresowaniem osób zwiedzających z całej Europy. Różnorodność tematyczna organizowanych w Łodzi imprez została przedstawiona w załączniku.

W chwili obecnej, ze względu na znaczne zróżnicowanie tematyczne, festiwale rozlokowane są w obiektach na terenie całego miasta i odbywają się niezależnie od siebie. Najczęściej w celach organizacyjnych wykorzystywane są: Teatr Wielki, Łódź Art Center, Toya Studios, Opus Film, rynek Manufaktury Łódzkiej, ulica Piotrkowska oraz liczne kina, muzea, galerie i mniejsze teatry. Nowo powstała Arena „Atlas”, prawdopodobnie ze względu na swoje krótkie istnienie, nie jest jeszcze identyfikowana z łódzkimi festiwalami.

Obecnie miasto nie dysponuje odpowiednio dostosowanym terenem ani obiektem architektonicznym, który mógłby zapewnić pełne zaplecze techniczne dla dowolnego wydarzenia festiwalowo-wystawowego. Dlatego narodził się pomysł opracowania koncepcji miejskiego ogrodu festiwalowo-wystawowego zlokalizowanego na terenie dawnego poligonu „Brus”.

Głównym założeniem projektu jest zagospodarowanie terenów dawnego poligonu w taki sposób, aby stanowiły one kontynuację miejskich przestrzeni o charakterze kulturowym w postaci parku „Na Zdrowiu”, Ogrodu Botanicznego, Ogrodu Zoologicznego czy Górki Retkińskiej przy jednoczesnym uzupełnieniu ich o funkcję festiwalowo-wystawową i rekreacyjną z wyraźnym zaakcentowaniem ekologii stosowanych rozwiązań. Dodatkowym impulsem przemawiającym za podjęciem powyższego tematu są planowane rozwiązania urbanistyczno-architektoniczne Nowego Centrum Łodzi oraz to, że w ostatnim okresie miasto podjęło silne działania promocyjne w ramach programu *Łódź – Europejska Stolica Kultury 2016*. Należy również podkreślić, że istotnymi zaletami omawianej lokalizacji są jej powiązania komunikacyjne – bliskie sąsiedztwo Portu Lotniczego im. Władysława Reymonta, dworca Łódź Kaliska oraz planowanej obwodnicy Łodzi.

3.2. Idea ogrodu festiwalowo-wystawowego

Opracowanie idei architektonicznej, programu funkcjonalnego i rozwiązań formalnych dla proponowanego centrum festiwalowego jest wynikiem interpretacji wytycznych urbanistycznych przedstawionych w opracowaniu autorstwa doc. dr inż. arch. Elżbiety Muszyńskiej i mgr inż. arch. Barbary Brzezińskiej-Kwaśny.

Projekt zakłada powstanie miejskiego ogrodu festiwalowo-wystawowego – kompleksowego założenia, na które składają się zespoły wielkokubaturowych obiektów użyteczności publicznej i obiektów tymczasowych w postaci pawilonów wystawowych oraz wielu różnorodnych ich rozwiązań terenowych o charakterze rekreacyjnym. Łącznie stanowią one nową jednostkę organizacyjną dla łódzkich festiwali oraz mają przyczynić się do uatrakcyjnienia tego rejonu miasta. Ze względu na obecność użytków ekologicznych oraz potencjalną możliwość wytworzenia zbiornika wodnego, bazującego na przebiegu

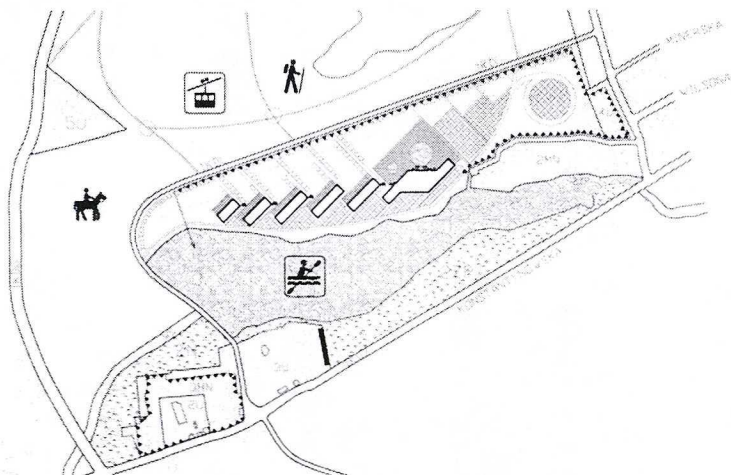
Ryc. 24. Przykład ogrodu festiwalowo-wystawowego przy założeniu zamknięcia głównego pawilonu w jednej kubaturze

Źródło: Projekt studencki: E. Hinz, A. Majda, M. Traczyk.

rzeki Łódki zostały podjęte starania, mające na celu zintegrowanie komunikacyjne, oparte na sugerowanej osi kompozycyjnej parku „Na Zdrowiu”, północnej i południowej części poligonu. Rezultatem przyjętego założenia jest wspólna dla wszystkich projektów lokalizacja stałych pawilonów festiwalowo-wystawienniczych w obszarze oznaczonym na planie zagospodarowania przestrzennego symbolem IU. Na obszarze tym uwzględniono również możliwość lokalizowania uzupełniających budynków hotelowych i usługowych. Tereny oznaczone jako IZP zostały opracowane zgodnie z przyjętym przeznaczeniem jako przestrzeń lokalizacji ścieżek spacerowych i rowerowych, integracyjnych placów, scen terenowych oraz innych funkcji, w tym tymczasowych pawilonów festiwalowo-wystawowych. Szczególnej uwadze, w aspekcie ochrony środowiska i działań proekologicznych, zostały poddane obszary „Majerowskich Pól” oraz „Majerowskich Błot”. Pozostałe tereny objęte proponowanym planem zagospodarowania przestrzennego rozwiązano adekwatnie do ich funkcji. Ideą pawilonu festiwalowo-wystawowego była jego uniwersalność w odniesieniu do planowanej, w ramach całego założenia, funkcji.

Za schemat programowy pawilonu festiwalowo-wystawowego przyjęto następujące, obligatoryjne funkcje:

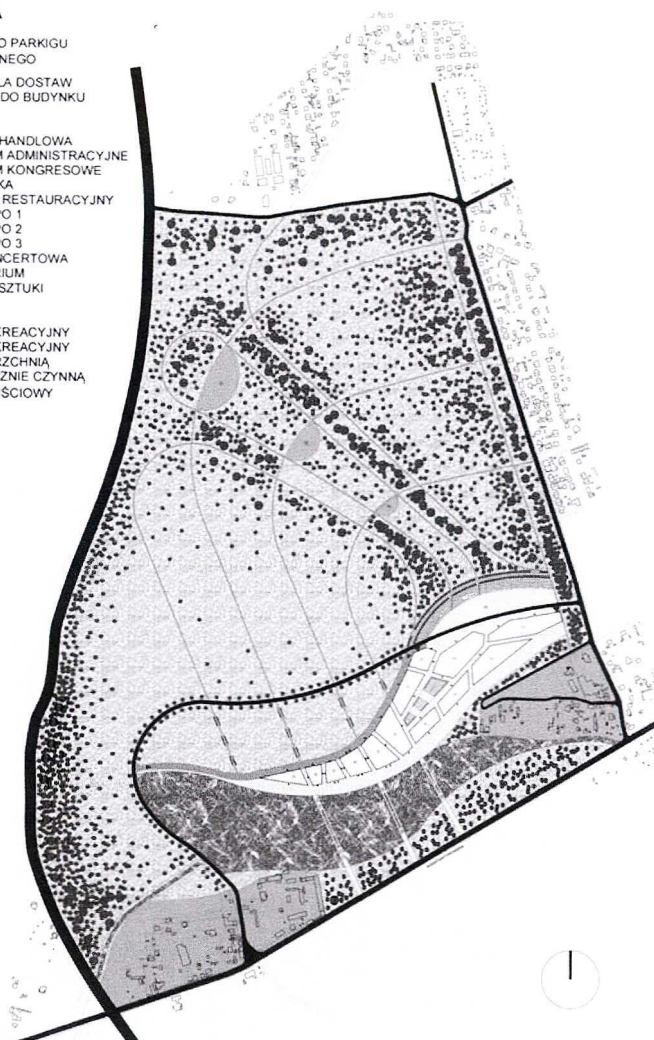
- hala z zapleczem magazynowym,
- sala kongresowa lub audytorium,
- sale konferencyjne,
- gastronomia z zapleczem kuchennym,
- administracja,
- zaplecze techniczne,
- obsługa komunikacyjna,
- parkingi terenowe, kubaturowe lub podziemne.

Ryc. 25. Przykład ogrodu festiwalowo-wystawowego wykorzystującego pawilon modułowy jako rozszerzenie funkcji zawartych w pawilonie głównym

Źródło: Projekt studencki: O. Ogłaza, P. Gałęcki.

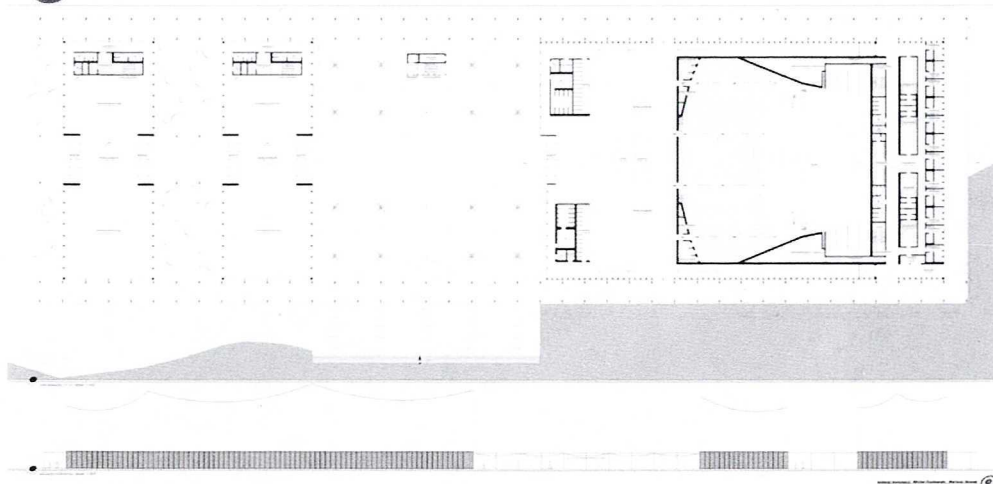
- LEGENDA**
- ▷ WJAZD DO PARKIGU PODZIEMNEGO
 - ▶ WJAZD DLA DOSTAW
 - WEJŚCIE DO BUDYNKU
 - ① HOTEL
 - ② GALERIA HANDLOWA
 - ③ CENTRUM ADMINISTRACYJNE
 - ④ CENTRUM KONGRESOWE
 - ⑤ MEDIATEKA
 - ⑥ PAWILON RESTAURACYJNY
 - ⑦ HALA EXPO 1
 - ⑧ HALA EXPO 2
 - ⑨ HALA EXPO 3
 - ⑩ SALA KONCERTOWA
 - ⑪ AUDYTORIUM
 - ⑫ GALERIA SZTUKI
 - ⑬ MUZEUM
 - ⑭ PLAC REKREACYJNY
 - ⑮ PLAC REKREACYJNY Z POWIERZCHNIĄ BIOLOGICZNIE CZYNNĄ
 - ⑯ PLAC WEJŚCIOWY

Ryc. 27. Przykład ogrodu festiwalowo-wystawowego, podejmującego dyskusję z założeniami planu zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Projekt studencki: K. Herbec, E. Karaś, Z. Krakowiak.

Obiekty spełniające powyższe wymagania można uznać za wystarczające do przeprowadzenia imprezy festiwalowej o dowolnej tematyce. W zależności od przewidywanego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową budynków festiwalowo-wystawowych przyjęto różne koncepcje ich planowania. Po analizie propozycji projektowych wykonanych przez studentów i pracowników Instytutu Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej można wyróżnić następujące warianty kształtowania głównego pawilonu: jako jednej kubatury, zespołu mniejszych kubatur

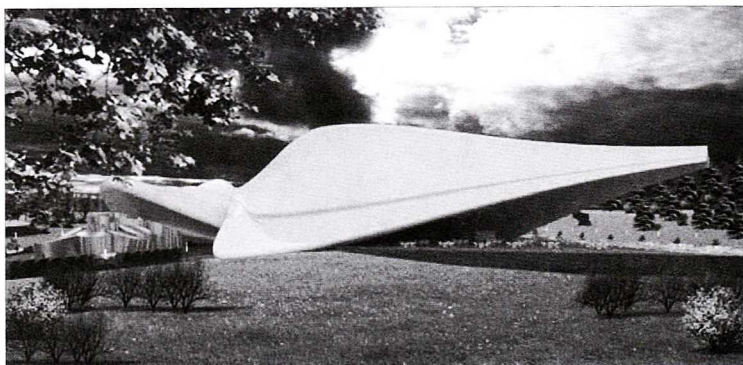

Ryc. 28. Przykład rozwiązania funkcjonalnego pawilonu festiwalowo-wystawowego łączącego osobne kubatury wspólną przestrzenią komunikacyjną

Źródło: Projekt studencki: M. Nowak, M. Kozłowski.

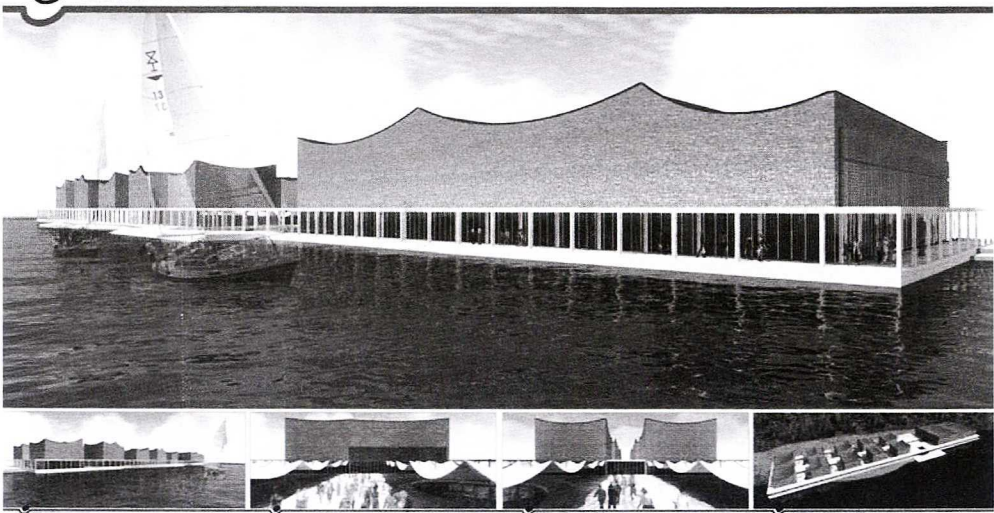
sprzężonych wspólną strefą komunikacyjną oraz zespołu powtarzalnych modułów festiwalowo-wystawowych.

Wymienione rozwiązania pozwalają na dowolne, w aspekcie funkcjonalnym i estetycznym, projektowanie architektury pawilonów stałych oraz przestrzenne powiązanie jej z otoczeniem. W efekcie daje to obraz szerokiego zakresu istniejących, alternatywnych sposobów rozwiązania problemu skali i lokalizacji festiwalowo-wystawienniczych obiektów wielokubaturowych. Przedstawiony program pawilonów mógł być rozszerzany o dodatkowe funkcje, które były naturalnym wynikiem odniesienia architektury do

Ryc. 29. Przykład pawilonu ujętego w jednej kubaturze

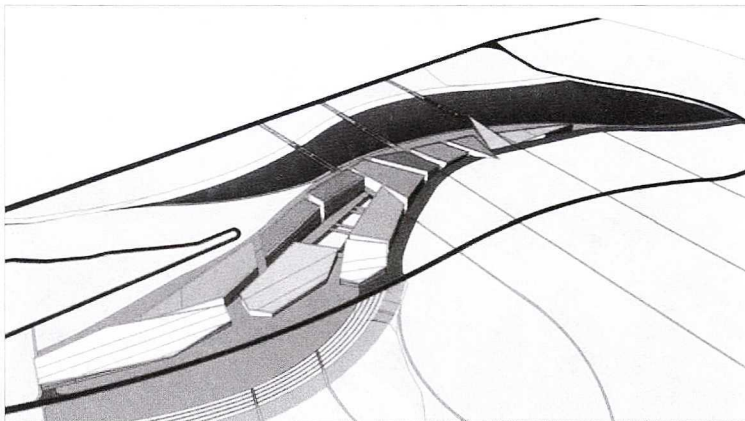
Źródło: Projekt studencki: E. Hinz, A Majda, M. Traczyk.

Ryc. 30. Przykład pawilonu festiwalowo-wystawowego łączącego osobne kubatury wspólną przestrzenią komunikacyjną

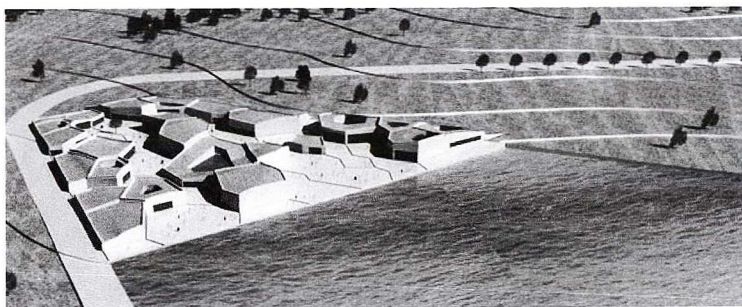
Źródło: Projekt studencki: M. Nowak, M. Kozłowski.

jej otoczenia. Ze względu na bliskie sąsiedztwo zbiornika wodnego oraz użytków ekologicznych znaczna część zaprojektowanych obiektów uwzględniała możliwość stworzenia w ich ramach wyjątkowych punktów widokowych, przestrzeni służących wypoczynkowi oraz akcentów architektonicznych potęgujących doznania estetyczne zwiedzających. W większości projektów konsekwencją stosowania takich rozwiązań jest znacznie zwiększenie

Ryc. 31. Przykład pawilonu festiwalowo-wystawowego łączącego osobne kubatury wspólną przestrzenią komunikacyjną

Źródło: Projekt studencki: K. Herbeć, E. Karaś, Z. Krakowiak.

Ryc. 32. Przykład zespołu pawilonów ogrodu festiwalowo-wystawowego

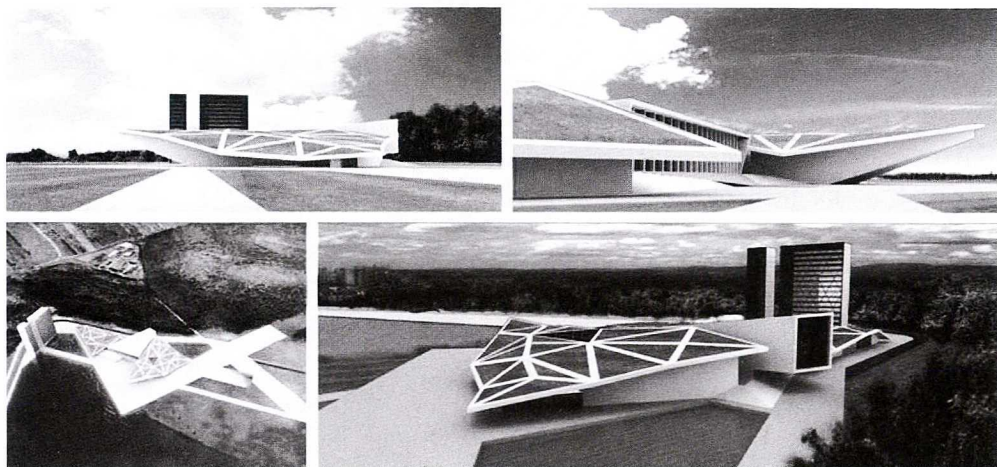
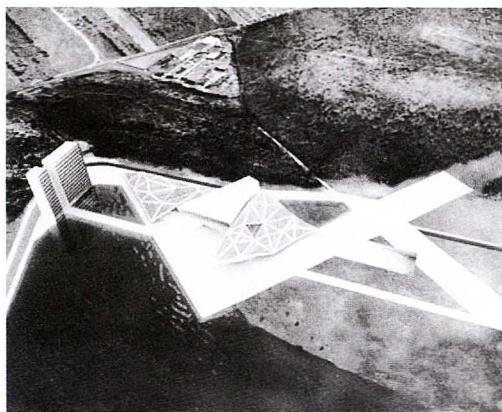
Źródło: Projekt studencki: M. Skusiewicz, P. Karczmarczyk, M. Balcerak.

szona liczba rozproszonych wejść do budynków co w efekcie daje wrażenie przenikania się pawilonów z otoczeniem i ułatwia ich powiązanie z terenem rekreacyjnym. Logicznym następstwem podnoszenia jakości architektury budynków jest pojawienie się otwartych, festiwalowych ekspozycji terenowych bezpośrednio związanych z ich najbliższym otoczeniem. Rozwiązanie takie pozwala na udostępnienie treści festiwalowych jeszcze większemu gronu odbiorców. Należy nadmienić, że wszystkie opracowania przewidują nawiązanie do planowanego akwenu, a część z nich uwzględnia wariant rozbudowania programu funkcjonalnego pawilonów o nadbrzeżną, służącą rekreacji przystań.

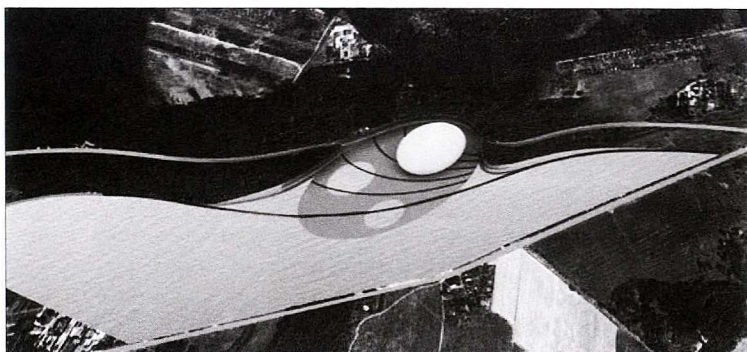
Mimo tak subtelnych różnic między założeniami programowymi a ich przestrzennym rozwinięciem, w projektach widoczne jest odejście od standardowych halowych budynków EXPO na rzecz wysokiej jakości, ekspresyjnej architektury o charakterze ogrodu festiwalowo-wystawowego. Propozycje rozwiązań pawilonów nie ograniczają się do samej architektury lecz znajdują swoją kontynuację w koncepcjach zagospodarowania terenów rekreacyjnych oznaczonych na planie zagospodarowania przestrzennego symbolem 1ZP. Wśród propozycji na ich organizację oprócz tymczasowych, skomunikowanych ścieżkami pieszymi i rowerowymi pawilonów wystawowych pojawiają się funkcje/obiekty, takie jak: proekologiczne obiekty małej architektury, miejsca terenowych warsztatów artystycznych wraz z towarzyszącymi im przestrzennymi instalacjami, ściany wspinaczkowe, parki linowe, strzelnice łucznicze, kina letnie, *skateparki* oraz liczne rozwiązania o charakterze placów, amfiteatrów oraz boisk sportowych i małej skali rezerwatów przyrodniczych.

Podsumowanie

Wykorzystanie terenów powojkowych łódzkiego poligonu „Brus” jako przestrzeni dedykowanej ogrodu festiwalowo-wystawowemu pod wieloma względami znajduje swoje uzasadnienie w kontekście Łodzi jako miasta festiwalowego. Proponowane rozwiązanie w znacznym stopniu stwarza możliwość uzupełnienia

Ryc. 33, 34. Przykład pawilonu festiwalowo-wystawowego odwołującego się do otoczenia
Źródło: Projekt studencki: D. Szuman, K. Wibig, P. Woldański (ryc. 33, 34).

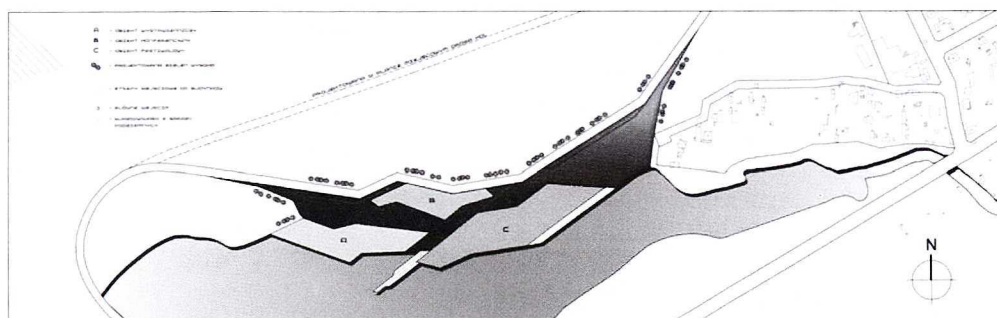

Ryc. 35. Przykład zespołu pawilonów ogrodu festiwalowo-wystawowego wykorzystującego linię brzegową akwenu
Źródło: Projekt studencki: M. Koczański, Ł. Izdebski, M. Cyganek.

Ryc. 36. Przykład zespołu pawilonów ogrodu festiwalowo-wystawowego wykorzystującego linię brzegową akwenu

Źródło: Projekt studencki: Rafał Tomczyk (ryc. 36, 37).

Ryc. 37. Przykład zespołu pawilonów ogrodu festiwalowo-wystawowego wykorzystującego linię brzegową akwenu

niedoboru założeń przestrzennych umożliwiających przeprowadzenie masowych imprez festiwalowo-wystawowych na terenie Łodzi. Stanowi również uzupełnienie sąsiadujących z polygonem założeń parkowo-rozrywkowych o nową, potrzebną miastu funkcję. W skali miasta teren ten może być rekreacyjną alternatywą dla już istniejących zielonych przestrzeni w postaci Parku im. J. Piłsudskiego i Arturówka z Lasem Łągiewnickim jednocześnie wywołując zainteresowanie osób nie będących mieszkańcami Łodzi i okolicznych miejscowości. Przedstawione propozycje projektowe ukazują szerokie spektrum możliwości zagospodarowania terenów polygonu „Brus” oraz funkcjonalnych rozwiązań architektonicznych o charakterze reprezentacyjnym.

Literatura

World's Fair Magazine, t. X, nr 1, Copyright 1990, World's Fair, Inc/uzupełnienie: Arthur Chandler.

Między tradycją a nowoczesnością – Architektura Lwowa lat 1893-1918, Jakub Lewicki, Towarzystwo Opieki Nad Zabytkami, Neriton.

Opracowania wykorzystane podczas zajęć ze studentami:

Metric Handbook – Planning and Design Data, Copyright 1999, David Adler.

Detail – Timber Construction Manual, Birkhauser, Edition Detail 2008.

Detail – Façade Construction Manual, Birkhauser, Edition Detail 2008.

Detail – Energy Manual, Birkhauser, Edition Detail 2008.

Detail – Construction Materials Manual, Birkhauser, Edition Detail 2008.

Detail – Glass Construction Manual, Birkhauser, Edition Detail 2008.

Załącznik/Festiwale łódzkie

Kino/Teatr/Film/Balet:

BMX Film Fest – grudzień

Festiwal Animacji „Reanimacja” – kwiecień

Festiwal Filmów o Rodzinie FOR – październik

Forum Kina Europejskiego – wrzesień

Festiwal Kina Niezależnego „Off Jak Gorąco” – czerwiec

Letnia Scena Forum – lipiec-sierpień

Łódzki Przegląd Teatrów Amatorskich „ŁÓPTA” – październik

Łódzkie Spotkania Baletowe – maj

Łódzkie Spotkania Teatralne – grudzień-marzec

Międzynarodowe Biennale: Spotkania Teatralne „Terapia i Teatr” – czerwiec

Międzynarodowy Festiwal Filmu Queer – październik

Międzynarodowy Festiwal Filmów Przyrodniczych im. Włodzimierza Puchalskiego – czerwiec

Międzynarodowy Festiwal Solistów Lalkarzy – kwiecień

Międzynarodowy Festiwal Szkół Filmowych i Telewizyjnych MEDIASCHOOL w PWSFTviT – październik

Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych CAMERIMAGE – grudzień (obecnie zawieszony, 2010)

Ogólnopolski Festiwal Mediów Człowiek w Zagrożeniu – listopad

Ogólnopolski Festiwal Szkół Teatralnych w PWSFTviT – marzec-kwiecień

Ogólnopolski Festiwal Sztuk Przyjemnych i Nieprzyjemnych – luty

Ogólnopolski Przegląd Teatrów Dziecięcych DZIATWA – maj

Ogólnopolski Przegląd Teatrów Muzycznych Osób Niepełnosprawnych – kwiecień

Ogólnopolski Festiwal Filmów Komórkowych „OFFK-a” – listopad

Spotkania Teatrów Miast Partnerskich – październik-listopad

Targowa Film Street Festival – lipiec

Muzyka

Boat – City Festiwal – wrzesień

Festiwal Muzyki Filmowej – listopad

Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej „Kolory Polski” – lipiec-sierpień

Łódzki Festiwal Chóralny “Cantio Lodziensis” – listopad

Łódzkie Spotkania Kabaretowe – listopad

Łódzkie Spotkania z Piosenką Żeglarską KUBRYK – maj

Międzynarodowy Konkurs i Festiwal Indywidualności Muzycznych im. Aleksandra Tansmana – listopad

Ogólnopolski Konkurs Interpretacji Muzyki Skrzypcowej im. Ireny Dubiskiej – grudzień

Ogólnopolski i Międzynarodowy Dziecięcy Festiwal Piosenki i Pieśni Religijnej w Łodzi – kwiecień

Ogólnopolski Studencki Przegląd Piosenki Turystycznej YAPA – marzec

SOUNDEDIT – wrzesień

Vena Music Festival – wrzesień-październik

Grafika, Malarstwo, Fotografia:

FLUO-SESSION Międzynarodowa Wystawa Młodej Sztuki Fluorescencyjnej – październik

Festiwal Reklamy AD Days – listopad

Międzynarodowy Festiwal Graffiti “Meeting of Styles” – lipiec

Międzynarodowy Festiwal Komiksu w Łodzi – październik

Międzynarodowy Festiwal Fotografii – maj

Międzynarodowe Triennale Małe Formy Grafiki – grudzień

Międzynarodowe Triennale Tkaniny – maj-październik

Podróże/Pzyroda:

Explorers Festiwal – listopad

Międzynarodowy Festiwal Odkrywców, Podróżników i Ludzi Aktywnych “Mediatravel” – kwiecień

Kultura/Różne:

Fashion Week Poland – maj

Festiwal Dialogu Czterech Kultur – wrzesień (obecnie zawieszony, 2010)

Festiwal Haftu, Koronki i Rękodzieła – październik

Festiwal Kino Tańca – wrzesień

Festiwal Kultury Chrześcijańskiej – listopad

Festiwal Literatury “Prope Mercatum” – maj

Festiwal Magiczna Łódź – wrzesień

Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki – kwiecień

Festiwal Sztuki Jidysz – październik

Festiwal Twórców “Powiększenie” – maj-czerwiec

Łódzki Festiwal Dobrego Smaku – czerwiec

Łódź BIENNALE – wrzesień

Łódź Design, Międzynarodowy Festiwal Designu w Łodzi – październik

Międzynarodowe Warsztaty Folklorystyczne – lipiec

Międzynarodowy Festiwal Sztuki Ulicznej TrotuArt – wrzesień

Międzynarodowa Wystawa Psów Rasowych KS START – maj

Ogólnopolski Festiwal Modelarstwa – listopad

Otwarta Wystawa – maj-czerwiec, wrzesień-październik

Uzupełnieniem powyższej listy są, zmienne w liczbie, imprezy festiwalowo-wystawiennicze,

które każdego roku organizowane są przez Międzynarodowe Targi Łódzkie.